

КООПЕРАЦІЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

О. Д. Николук, аспірант*
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

Розглянуто передумови розвитку кооперації фермерських господарств регіону. Виділено їх основні напрями діяльності та подальші перспективи розвитку в процесі ринкових перетворень.

Постановка проблеми. Налагодження механізму діяльності кооперативів в аграрному секторі економіки є однією з найбільш актуальних проблем в процесі його реформування. Це питання досить активно обговорюється як теоретиками, так і практиками, оскільки з точки зору економістів думки щодо ролі, можливостей, перспектив та впливу кооперативів на ефективність діяльності їх учасників є неоднозначним [1–3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями становлення і розвитку сільськогосподарських кооперативів в умовах ринкових перетворень в аграрному секторі економіки країни вже багато років займаються такі вчені-аграрники, як В. В. Зіновчук, М. Й. Малік, П. Т. Саблук, Л. В. Молдаван та ін. Основні аспекти та напрями розвитку фермерських господарств відображено в наукових

* Науковий керівник – д. е. н., професор В. К. Збарський.

працях В. Я. Месель-Веселяка, В. К. Збарського, В. П. Горьового, М. М. Кропивка, Р. П. Любара та ін.

За 1990-2011 рр. в аграрному секторі економіки відбулися радикальні організаційно-економічні зміни, які мали як позитивні, так і негативні наслідки. До позитивних потрібно віднести формування багатокладної економіки, функціонування аграрних підприємств різних форм власності та господарювання. Разом з тим, реформування аграрного сектора економіки країни призвело до появи великої кількості дрібних сільськогосподарських підприємств, серед яких домінує положення займають фермерські господарства. Передача земель господарствам населення знизилася рівень концентрації виробництва та створила серйозні проблеми із постачанням, рухом сировини, готової продукції від виробників до переробників, а відповідно – і споживача [2, с. 341].

Крім того, більшість проблем у розвитку фермерських господарств виникає у зв'язку з тим, що вони здебільшого функціонують розрізнено та не мають змоги самостійно вирішити такі питання, як заготівля, зберігання та збут продукції, транспортування, ремонт, будівництво, ветеринарне обслуговування та багато ін.

Саме тому, на сучасному етапі економічних перетворень, розвитку та підтримки діяльності фермерських господарств не лише важливою, а й життєво необхідною є підтримка їх кооперування.

Мета дослідження полягає у визначенні основних передумов та обґрунтуванні необхідності кооперування фермерських господарств для досягнення високотоварного та конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва.

Результати дослідження. Головною особливістю та проблемою розвитку фермерського підприємництва є їх малий розмір. Так, у Вінницькій області аграрне виробництво є домінуючим видом діяльності, а за кількістю фермерських господарств вона займає 7 місце серед регіонів України. Переважна більшість фермерських господарств регіону мають площу землекористування – від 10 до 100 га. За даними ННЦ «Інститут аграрної економіки», раціональні розміри фермерських господарств зернового напрямку спеціалізації повинні становити 300-400 га, зерново-буяківничого – 150-300, овочівницького – 25-50, виноградарського – 30-60, з виробництва молока – 250-400, м'яса великої рогатої худоби – 350-500, свинини – 200-400, продукції вівчарства – 200-300, продукції птахівництва – 250-300 га [3, с. 18]. Отже, розміри більшості фермерських господарств нерациональні, а від розміру господарства залежить ефективність використання техніки, транспорту, трудових ресурсів тощо.

Нині в регіоні фермерські господарства працюють переважно із застарілим і зношеним машинно-тракторним парком. Оновити його та забезпечити себе самостійно засобами виробництва і матеріально-технічними ресурсами вони не в змозі. Серйозною проблемою для них є також реалізація вирощеного врожаю і виробленої продукції у зв'язку з малими обсягами виробництва, якими не цікавляться переробні підприємства та трейдери. Якщо ж і вдається реалізувати продукцію, то ціни на неї бувають настільки низькі, що нерідко не лише не покривають затрати, а призводять до збитковості господарської діяльності.

Більшість із вище зазначених проблем можливо вирішити за умови розвитку та поширення діяльності фермерських кооперативів. Поштовху для їх діяльності надано в 2009 р., коли вперше за роки незалежності з'явився документ, що визначає перспективу кооперативів – Державна цільова економічна програма підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 р. Цією програмою передбачалося створити 10,5 тис. сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, спрямувавши на їх підтримку 7 млрд. 200 млн. грн, зокрема 6,5 млрд. грн – із державного бюджету. У 2009 р. планувалося надати державну підтримку п'яти зразковим кооперативам – молочарському, м'ясопереробному, плодоовочевому, багатофункціональному, з обробітку землі, а в південних областях – ще й трьом зерновим [6].

Одним з безумовних досягнень такого поштовху стало згуртування кооперативного руху – створення Союзу сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Саме за даними Союзу, Вінницька область займає перше місце серед регіонів України за кількістю сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Станом на 01.01.2011 р. та у порівнянні з 2010 р. кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в області зросла на 3 од. і становила 87, в т. ч.: 44 молочних, 2 м'ясних, 6 плодоовочевих, 8 – з обробітку землі, та 27 багатофункціональних.

У 2009 р. три сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи області отримали державну фінансову допомогу на придбання сільськогосподарської техніки, обладнання на суму 493,6 тис. грн. У 2011 р. ними надано послуг своїм членам та жителям сільської місцевості. Зокрема:

- СОК «Гранівський зорепад» с. Гранів Гайсинського району - на 15,7 тис. грн.;
- СОК «Томашпільський районний агроторговий дім «Надія» смт. Томашпіль Томашпільського району – зібрано молока у населення 452,5 т на суму 1,1 млн. грн;

• СОК «Гонтівський» с. Гонтівка Чернівецького району надано послуг громадянам на 16,3 тис. грн.

Інформаційну підтримку сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам надають сільськогосподарські дорадчі служби СТ «Вінницька обласна сільськогосподарська дорадча служба «Агродорада» та ГО «Подільська сільськогосподарська дорадча служба». Цими службами протягом року проведено 2 науково-практичні семінари з питань практичної діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, залученню іноземних інвестицій [5]. Безсумнівно вище наведене визначає позитивний досвід Вінницької області на шляху до розвитку кооперативних відносин між малими аграрними підприємствами, але в регіональному масштабі такі кроки – лише початок. На перспективу необхідно створювати умови для того, щоб участь фермерських господарств у кооперативах була не одиничним досвідом, а загальним правилом.

Висновки. Формування та розвиток кооперації як малих аграрних підприємств, так і фермерських господарств зокрема пройшло досить довгий шлях розвитку в аграрному секторі України. Беручи до уваги недоліки нормативно-правового регулювання, недовіру населення та керівників господарств кооперативи все-таки доводять безсумнівну користь у формуванні сільськогосподарських ринкових відносин. Як уже зазначалось, значного поштовху розвитку кооперації надано у 2009 р., коли прийнято цільову економічну програму підтримки розвитку на період до 2015 року. Разом з тим, залишається ще досить багато питань, які потребують уваги, зокрема, необхідною є цілеспрямована державна політика щодо розширення інформованості про переваги діяльності через кооперативні об'єднання, а також допомога в їх створенні і функціонуванні.

Список використаних джерел

1. Збарський В. К. Ефективність функціонування фермерських господарств: навч. посіб. / В. К. Збарський, В. П. Горьовий, А. М. Артеменко : за ред. В. К. Збарського. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 450 с.
2. Малік М. Й. Науково-методичне забезпечення розвитку кооперації в аграрній сфері економіки / М. Й. Малік // Економіка АПК. – 2010. – № 12. – С. 103–108.
3. Сучасний економічний аналіз діяльності господарюючих суб'єктів / [О. П. Бланарь, Н. А. Волкова, О. М. Гайдаєнко та ін.]. – Одеса: Пальміра, 2008.

4. Офіційний сайт Асоціації фермерів та приватних землевласників України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.farmer.co.ua/news/?id=9&action=view&f_no=71.

5. Офіційний сайт Головного управління агропромислового розвитку у Вінницькій області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vin.gov.ua/web/upravlinnya/web_upr_apk.nsf/web_alldocs/DocQVJ89.

6. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/557-2009>.